

KUŞAKLAR ARASI KARŞILAŞTIRMA (Farklı Öğretim Kurumlarında Öğrenim Gören Kız Öğrenciler ve Annelerinin Değer Yargılarının Karşılaştırılması)

Araş. Gör. Berrin OKTAY YILMAZ*

In this research, the values between the female students from different types of high schools (vocational, religious, private, state high schools) and their mothers are compared. The differences in the point of views of two generations about family, education, work, personal, political and cultural values are examined.

In the countries, like Turkey, where the patriarchal ideology dominates the society and the traditional values are effective, it gets harder for women who have been raised under this social structure, to change the values. This research shows that in the formation of the values of the girls, the high schools have a determinative effect. On the other hand social and economic level determine the values of the mothers. Both the girls who go to the religious and vocational high schools and their mothers tend to accept the traditional values more easily due to their low social and economic situation. In these schools, there is not significant difference about values between the girls and their mothers. There are some differences between two generations in the state high school. Whereas the traditional values lose their importance for the students of the private high school and their mothers. The girls and their mothers have a similar tendency for approving popular people as an idol. Generally two generations have the same idea about working, education and political life. It's also observed that the roles of mother and housewife carry importance for the most of these girls and mothers.

In this research it is noticed that the change between generations occur very slowly and some specific values affect the decisions of the girls and their mothers. Therefore generally accepted values hardly change in the short period.

* İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kadın Çalışmaları Anabilim Dalı
1 Mahmut Tezcan, **Türklerle İlgili Stereotipler ve Türk Değerleri Üzerine Bir Deneme**, Ankara, Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları, 1974. s:14.

2 Emre Kongar, **Toplumsal Değişme Kuramları ve Türkiye Gerçeği**, 4.baskı, İstanbul, Remzi Kitabevi, 1985, s:23-24.

GİRİŞ :

Değerler bütün kültür ve topluma anlam ve önem veren ölçütlerdir⁽¹⁾. Ve hiçbir zaman aynı kalmaz, sürekli değişirler. Bu değişme toplumun yapısına, içinde bulunulan şartlara göre hızlı ya da yavaş olur. Değerler değişirken kişilerin tutum ve davranışlarını da etkiler. Kişilerin ve toplumun değerlerinin değişmesinde **toplumsal değişme** etkili rol oynar. Temelinde teknolojik değişmelerin yattığı, insanlar arası ilişkilerin değişmesi olan toplumsal değişme, hem üretim ve mülkiyet ilişkisinin değişmesine hem de anlamların, **değerlerin**, kuralların değişmesine bağlıdır .

Toplumun yapısına bağlı olarak meydana gelen değişme, her kuşağın kendine göre bir değerler sisteminin oluşmasına yol açar. Geleneksel değerlere bağlı, tek tanrılı dinlerin ve ataerkil ideolojinin hakim olduğu toplumlarda, değerlerin değişmesi daha yavaş ve kadının aleyhine olur. Çünkü toplum tarafından kadın ve erkeğe biçilen roller erkeği kamusal alana çıkarıp aktif hale getirirken, kadını özel alana itip pasif olmasını ister. Bu kalıp yargılarla yetişen kuşakların değer yargıları da ona göre biçimlenir. Özellikle kadının içselleştirdiği rollerin ve kalıp yargıların değişmesi oldukça zordur. Üstelik bu kalıp yargılar da çoğu zaman kuşaktan kuşağa aktarılır. Yeni kuşak bazı konularda eski kuşağın değer yargılarını benimserken, bazı konularda da kendi değer yargılarını ön plana çıkarmaya çalışır.

Türkiye’de değerler konusunda yapılan çalışmalar bazı geleneksel değerlerde değişme olduğunu göstermesine rağmen⁽³⁾, kadınlara ait konularda aynı durumun çoğu zaman söz konusu olmadığını ortaya koymaktadır. Türkiye’de Cumhuriyet Dönemi’nin başlamasıyla birlikte yaşanan büyük toplumsal değişme, Türk kadınının konumunu olumlu yönde değiştirmiştir. Buna rağmen ataerkil ideoloji kadının önünde her zaman engel olmuştur. Geleneksel rolleri ve kalıp yargıları benimseyen kadının bunlardan kurtulması oldukça zordur.

1970’lerin sonunda üniversiteli kızlarla anneleri arasında yapılan kuşaklar arası karşılaştırmada, üniversiteli kızların sosyal açıdan anneleriyle daha büyük bir devam içinde oldukları, fakat psikolojik yönden annelerinden farklılaştıklarını saptanmıştır⁽⁴⁾.

1990’ların sonunda iki kadın kuşağı arasında yapılan çalışmada ise kuşaklar arasında annelik deneyimleri ve çocuklarından beklentileri açısından farklar olduğu görülmüştür⁽⁵⁾.

3 Mahmut Tezcan, a.g.e. 1974

TÜSİAD, **Türk Toplumunun Değerleri**, İstanbul, 1991.

4 Deniz Kandiyoti, **Kadınlarda Psiko-Sosyal Değişim Boyutları, Cinsiyetler ve Kuşaklar Arasında Bir Karşılaştırma** Doçentlik Tezi, Boğaziçi Üniversitesi Psikoloji Bölümü, 1978, s: 241

5 Aksu Bora, **Türk Modernleşme Sürecinde Annelik Kimliğinin Kurulması**, Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Antropoloji Anabilim Dalı, 1998, s:94.

Kişilerin doğdukları, yaşadıkları çevre, eğitim düzeyleri, öğrenim gördükleri okul türü vbg. etkenler, onların değerler sisteminin oluşmasında rol oynayan önemli faktörlerdir.

ARAŞTIRMANIN AMACI-YÖNTEMİ

Araştırmanın Amacı

Araştırmanın amacı, ailesel değerler, eğitimle ilgili değerler, çalışmayla ilgili değer, kişi için önemli olan değer, siyasal değerler ve kültürel değerler konusunda kuşaklar arasında karşılaştırma yapmak, 1980'li yıllardan sonra hız kazanan toplumsal değişimin, söz konusu değerlerde farklı okullarda öğrenim gören kız öğrencilerin ve annelerinin değer yargılarını nasıl etkilediğini incelemektir. Burada amacımız okulların yapısının ve sosyo-ekonomik özelliklerin kuşaklar arasında değer yargılarının değişmesinde ya da değişmemesinde etkili olup olmadığını belirlemek, kızlarla annelerin geleneksel değer yargılarını ne ölçüde benimsediklerini ortaya koymaktır.

Araştırmanın Örneklemi

Araştırmanın örneklemi, farklı okul türlerini temsil etmesi amacıyla kız meslek lisesi, imam hatip lisesi, devlet kız lisesi, yabancı okulda lise 3. sınıfta öğrenim gören kız öğrenciler ve annelerinden seçilmiştir. Bu okul türlerini temsil etmesi için belirlenen okullar; kız meslek lisesinde **Selçuk Kız Meslek Lisesi (Fatih)**, imam hatip lisesinde **Bakırköy İmam Hatip Lisesi (Bakırköy)**, devlet kız lisesinde **Çemberlitaş Kız Lisesi (Eminönü)**, yabancı okulda **Notre Dame de Sion Fransız Lisesi (Şişli)** ve **Saint Benoit Fransız Lisesi (Beyoğlu)**'dir.

Yabancı Okulda iki okulun seçilme nedeni öğrenci sayılarının az olmasından kaynaklanmaktadır. Annelerden geri gelecek yanıtlarda aksama olabileceği düşünülerek, bu iki yabancı okul örnekleme dahil edilmiştir. Bu olasılığın diğer okullar için de geçerli olabileceği varsayılarak, bütün okullarda Lise 3. sınıfta okuyan kız öğrencilerin hepsi araştırma kapsamına alınmıştır. Yabancı Okul grubunda varsayımımız doğru çıkmış ve çok az anneden yanıt geldiği için bu okul grubunda toplam olarak 33 kız ve 33 annenin anketi değerlendirilmiştir. Kız meslek lisesi, imam hatip lisesi ve devlet kız lisesinde 100'er tane kız öğrenci ve 100'er tane anne örneklem içine alınmıştır.

Örnekleme grubu 333 kız, 333 anne olmak üzere toplam 666 kişiden oluşmaktadır.

Araştırmada Verilerin Toplanması

Araştırmada anket tekniği uygulanmış ve anketler İl Milli Eğitim Müdürlüğünden gerekli izinler alındıktan sonra yapılmıştır.

Araştırmada Verilerin Değerlendirilmesi

Araştırmada örneklem grubundan elde edilen veriler kodlandıktan sonra, bilgisayarda Excel programına aktarılmış ve EPI istatistik paket programında değerlendirilmiştir.

BULGULAR VE YORUMLAR:

Kız öğrencileri ve annelerini tanıttıcı özellikler:

Kız öğrencileri ve annelerini tanıttıcı veriler incelendiği zaman; kızların yaşlarının 17-19 arasında değiştiği, annelerin yaşlarının ise yabancı okul dışında daha çok 36-40 ve 41-45 yaş arasında yoğunlaştığı görülmektedir (Tablo 1). Yabancı okulda ise annelerin eğitim düzeylerinin ve evlenme yaşlarının yükseklğine bağlı olarak yaşları daha çok 41-45, 46-50 arasında yoğunlaşmaktadır.

Annelerin eğitim düzeyleri kız meslek lisesi, imam hatip lisesi ve devlet kız lisesinde ilkökul düzeyinde yoğunlaşmaktadır (Tablo 2). Devlet kız lisesinde annelerin diğer iki okula göre lise ve üniversite mezunu olma oranı daha yüksektir. Ancak eğitim düzeyi açısından en yüksek grup ise yabancı okul grubuna dahil olan annelerdir. Bu okulda üniversite mezunu olma oranı %48,5'lere ulaşmaktadır. İlkokul mezunu olan annelerin oranı ise sadece %3.

Annelerde ilkökul mezunlarının fazla olması bir ölçüde annelerin doğdukları yerleşim birimlerine de bağlı (Tablo 3). Çünkü Yabancı okul grubunda annelerin %75,8'i il merkezinde doğarken, diğer okullarda annelerin köy, ka-

Tablo 1 : Annelerin yaşları

ANNELERİN YAŞ GRUPLARI	KIZ MESLEK %	İMAM HATİP %	DEVLET KIZ %	YABANCI OKUL %
30-35	6,0	9,0	3,0	3,0
36-40	34,0	39,0	36,0	3,0
41-45	27,0	31,0	37,0	45,5
46-50	28,0	18,0	19,0	33,3
51-55	5,0	3,0	5,0	12,1
55-60	0,0	0,0	0,0	3,0
TOPLAM	100,0	100,0	100,0	100,0

saba ve ilçede doğma oranları daha yüksek olduğu görülmektedir (Köyde doğma oranı imam hatip liselerindeki annelerde %34'lere ulaşır). Kızlar ise annelerinden farklı olarak daha çok il merkezinde doğmuşlardır.

Tablo 2 : Annelerin eğitim düzeyleri

ANNELEİN EĞİTİM DÜZEYLERİ	KIZ MESLEK		İMAM HATİP		DEVLET KIZ		YABANCI OKUL	
	%		%		%		%	
OKURYAZAR DEĞİL	5,0		9,0		5,0		0,0	
İLOKUL TERK	7,0		8,0		5,0		0,0	
İLKOKUL MEZUNU	55,0		64,0		46,0		3,0	
ORTA TERK	5,0		2,0		4,0		0,0	
ORTAOKUL MEZUNU	17,0		6,0		10,0		3,0	
LİSE TERK	2,0		2,0		1,0		0,0	
LİSE MEZUNU	9,0		6,0		16,0		36,4	
ÜNİVERSİTE TERK	0,0		1,0		2,0		9,1	
ÜNİVERSİTE MEZUNU	0,0		2,0		11,0		48,5	
TOPLAM	100,0		100,0		100,0		100,0	

Tablo 3 : Doğdukları yerleşim birimleri

DOĞDUKLARI YERLEŞİM BİRİMİ	KIZ MESLEK		İMAM HATİP		DEVLET KIZ		YABANCI OKUL	
	KIZ	ANNE	KIZ	ANNE	KIZ	ANNE	KIZ	ANNE
	%	%	%	%	%	%	%	%
KÖY	5,0	25,0	4,0	34,0	4,0	25,0	0,0	6,1
KASABA	2,0	3,0	3,0	5,0	2,0	4,0	0,0	0,0
İLÇE	0,0	17,0	12,0	20,0	10,0	28,0	0,0	18,2
İL	91,0	49,0	81,0	39,0	79,0	33,0	100,0	75,8
YURT DIŞI	2,0	6,0	0,0	2,0	5,0	10,0	0,0	0,0
TOPLAM	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Annelerin evlenme yaşları okullara göre farklılık gösteriyor (Tablo 4).

18 yaşından küçük evlenenler kız meslek (%33) ve imam hatip lisesinde (%40) %30'ların üstüne çıkarken, bu oran devlet kız lisesinde %20, yabancı okulda ise %0. Yabancı okul dışındaki okullarda annelerin daha çok 18-21 yaşları arasında evlendikleri görülürken, yabancı okulda ise bu yaş grubunda evlenenler %33,3 , 22-25 yaşları arasında evlenenlerin oranı ise %39,4. Bu okul gru-

Tablo 4 : Annelerin evlenme yaşları

ANNELERİN EVLENME YAŞI	KIZ MESLEK %	İMAM HATİP %	DEVLET KIZ %	YABANCI OKUL %
18'den KÜÇÜK	33,0	40,0	20,0	0,0
18-21	48,0	52,0	48,0	33,3
22-25	14,0	7,0	29,0	39,4
26-29	2,0	1,0	3,0	21,2
30 ve 30'dan BÜYÜK	3,0	0,0	0,0	6,1
TOPLAM	100,0	100,0	100,0	100,0

bunda üniversite mezunu annelerin oranının yüksekliği, evlenme yaşını da doğal olarak yükseltiyor. Buna bağlı olarak çalışma oranı da yükseliyor. Bu okulda **çalışan annelerin oranı %70'i** bulurken, diğer okullarda oran düşüyor (kız meslek lisesi %8, imam hatip lisesi %2, devlet kız lisesi %23). Yabancı okulda annelerin aldıkları üniversite eğitimiyle paralel olarak daha çok öğretmen, mimar, diş hekimi, eczacı ya da bankacı olduğu görülüyor. Devlet kız lisesinde de anneler avukat, sekreter, terzi, öğretmen, memur, serbest meslek sahibi olarak çalışıyor.

Bütün okullarda ailelerin %90'ı **çekirdek aile** adı verilen anne, baba ve çocuklardan oluşuyor. Kent yaşamı doğal olarak bu aile tipinin oranını yükseltiyor.

Kız öğrencilerin öğrenim gördükleri **ortaokul türü** okullara göre farklılaşıyor (Tablo 5). Kız meslek ve devlet kız lisesinde büyük çoğunluk karma ortaokuldan gelmesine rağmen kız liselerini seçiyorlar. İmam hatip lisesinde %91'inin ortaokulu da imam hatipte bitirdiği, yabancı okulda da kızların hepsinin ortaokulu bir yabancı okulda okuduğu görülüyor. Bu durumda en büyük farklılaşma kız meslek ve devlet kız lisesinde yaşanıyor.

Hane gelirine ait bulgular, imam hatip ve kız meslek lisesinde ailelerin **orta**, devlet kız lisesinde **iyi**, yabancı okulda ise **çok iyi** gelir düzeyine sahip olduklarını gösteriyor.

AİLESEL DEĞERLER

Ailede kadının rolü konusunda anne ve kız gruplarının büyük bir görüş farkı yaşamadıkları görülüyor. Kız meslek ve imam hatip lisesinde kızlara ve annelere göre kadının en önemli rolü **çocuklarla eşyle ilgilenmek ve ev işleri yapmak** olurken, **aileyi temsil etmek** ikinci sırada bulunuyor. Devlet kız lise-

Tablo 5 : Kız öğrencilerin mezun oldukları ortaokul türü

KIZ ÖĞRENCİLERİN MEZUN OLDUKALRI ORTAOKUL TÜRÜ	KIZ MESLEK %	İMAM HATİP %	DEVLET KIZ %	YABANCI OKUL %
DEVLET(KARMA)	95,0	7,0	83,0	0,0
DEVLET(KIZ)	1,0	0,0	17,0	0,0
İMAM HATİP	4,0	91,0	0,0	0,0
YABANCI OKUL	0,0	0,0	0,0	100,0
YURT DIŞI	0,0	1,0	0,0	0,0
TOPLAM	100,0	100,0	100,0	100,0

sinde ise kızlara ve annelere göre kadının birincil rolü **çocuklarla eşiyile ilgilenmek ve ev işleri yapmak**, ikincil rolü ise çalışarak aile bütçesine katkıda bulunmak. Yabancı okulda kızlara göre kadın önce **çalışarak aile bütçesine katkıda bulunmalı**, sonra aileyi temsil etmeli; anneler ise kadının öncelikle **çocuklarla, eşiyile ilgilenip ev işleri yapması gerektiğini sonra aileyi temsil etmesi gerektiğini** düşünüyor. Bu okulda öncelikler konusunda görüş ayrılığı yaşanıyor. Bulgular kız meslek ve imam hatip lisesinde özellikle kızlarda kadının çalışmasının kadının en önemli rolleri arasında görülmediğini ortaya koyuyor. Yabancı okul dışında devlet kız lisesinde de çalışma konusu ikinci sıraya düşüyor. Annelerin de genel olarak kadının çalışması konusuna öncelik tanımadıkları görülüyor. Her iki kuşağın da bu konuya daha geleneksel yaklaştıkları, okullar arasında az da olsa düşünce farkı olduğu görülüyor. Kadının içselleştirdiği kadınlık rollerine bağlı olarak annelik özelliği her zaman ilk sıraya yerleşiyor, ve cinsiyet rolleri konusunda kızlar annelerinden farklılaşmıyorlar. Bu rollerin annelerden kızlara geçmesinde en önemli etken ailenin etkisi ve kız çocuklarının cinsiyetçi rollere göre yetiştirilmesidir.

Ailede erkek rolleri konusunda kuşaklar arasında ve okullar arasında büyük bir farka rastlanmıyor. Erkeğin en önemli rolünün **çalışarak ailenin geçimini sağlamak** olduğu düşünülüyor. İkinci rolünün ise aileyi temsil etmek ve **ailenin reisi olmak** ya da **aileyi korumak** olduğu düşünülüyor. Bu konuda anne ve kız gruplarının geleneksel değerleri benimsedikleri görülüyor. Erkeğin her zaman çalışan kişi konumunda olması, bu konuda kalıp yargıların yıkılmadığını gösteriyor.

Evlenecek erkekte öncelikle bulunması gereken değer; kız öğrencilere göre kız meslek lisesi (%59), devlet kız lisesi(%52) ve yabancı okulda(%69,7) **iyi bir eğitimi ve mesleği olmak;** imam hatip lisesinde ise (%67) **dürüst ve çalışkan olmak.** Annelerde ise kız meslek lisesi(%56), imam hatip lisesi (%65),

devlet kız lisesinde (%56) **dürüst ve çalışkan olmak** ön plana çıkıyor (Tablo 6). Yabancı okulda kızlarda olduğu gibi annelerde de iyi bir eğitimi ve mesleği ol-

Tablo 6 : Kızların evleneceği erkekte aranan değer

KIZLARIN EVLENECEĞİ ERKEKTE ARANAN DEĞER	KIZ MESLEK		İMAM HATİP		DEVLET KIZ		YABANCI OKUL	
	KIZ	ANNE	KIZ	ANNE	KIZ	ANNE	KIZ	ANNE
	%	%	%	%	%	%	%	%
ZENGİN OLMALI	3,0	1,0	0,0	0,0	0,0	1,0	0,0	0,0
İYİ BİR AİLEDEN GELMELİ	4,0	12,0	5,0	13,0	0,0	6,0	3,0	3,0
DÜRÜST VE ÇALIŞKAN OLMALI	34,0	56,0	67,0	65,0	48,0	56,0	27,3	45,5
İYİ BİR EĞİTİMİ-MESLEĞİ OLMALI	59,0	31,0	28,0	22,0	52,0	37,0	69,7	51,5
TOPLAM	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

mak(%51,5) ilk sıraya yerleşiyor. Bulgular özellikle imam hatip lisesindeki kızların annelerinin görüşlerini benimsedikleri; yabancı okulda da büyük bir bölümünün aynı çizgiyi devam ettirdiklerini gösteriyor. Genel olarak genç kuşağın **iyi bir eğitimi ve mesleği olmak** konusunda ısrarlı oldukları görülüyor. Erkeğin rolleri arasında ilk sırada yer alan çalışarak ailenin geçimini sağlama kavramı burada iyi bir eğitimi ve mesleği olmakla özdeşleşiyor ve erkeğin ancak iyi bir eğitim sonucunda elde edilen meslekle ailesini daha iyi geçindireceği benimseniyor. Bu konuda anneler biraz daha geleneksel yaklaşarak dürüstlüğü ve çalışkanlığı ön plana çıkarıp, iyi ahlak ve karakterin erkekler için önemli olduğunu vurguluyorlar.

Kadının evleneceği erkeği seçme şekli; kız meslek lisesi (kızlar %95, anneler %84), imam hatip lisesi (kızlar %92, anneler % 70), devlet kız lisesi (kızlar %94, anneler %93,9) ve yabancı okulda (kızlar %93,9, anneler % 97) kızların ve annelerin büyük bir bölümü **kadının kendi seçtiği biriyle ailesinin rızasını alarak evlenmesi gerektiğini** düşünüyorlar (Tablo7).

Bulgular bu konuda kuşaklar arasında ve okullar arasında bir görüş farkı olmadığını gösteriyor. Sadece imam hatip liseli kızların annelerinin %29'u kadının seçimi ailesine bırakmalı ama kendi rızası sorulmalı görüşünü benimsiyorlar, bu oran kız meslek lisesinde annelerde %16 olarak karşımıza çıkıyor. Bu iki okulun annelerinin sosyo-ekonomik düzeylerinin daha düşük olması en azından bir bölümünün görüşlerini etkiliyor. Araştırmaya katılan annelerinin ortalama olarak %40'nun aile isteği ile onayı alınarak geleneksel şekilde evlenmesi,

rülüyor. Çünkü anneler daha genç yaşlarda evlenmelerine rağmen, şimdi kadın için uygun gördükleri evlenme yaşı daha yüksek. İmam hatip lisesinde annelerin %48 18-21 yaşı uygun görürken kızların %23'ü bu yaşa evet diyor. Kız meslek lisesinde bu oran annelerde %25,3 iken kızlarda %16. Bu okulda sosyo-ekonomik düzey düşüklüğü görüşlere de yansıyor. 22-25 yaş arasında evlenmek kızlarda ve annelerde daha çok isteniyor. Evlenme yaşı yabancı okulda biraz daha yükseliyor. Ancak bütün gruplarda kadının 30 yaşına kadar evlenme fikri kabul görmektedir.

Erkek için ideal evlenme yaşı ise kuşaklar arasında büyük bir farka yol açmazken, devlet kız lisesinde annelerle kızların biraz daha farklı düşündüklerini gösteriyor (Tablo 9). İmam hatip dışındaki okul gruplarında yoğunluk 26-29 yaş grubunda iken; imam hatip lisesinde anneler ve kızlar daha çok 22-25 yaş

Tablo 9 : Erkek için ideal evlenme yaşı

ERKEK İÇİN İDEAL EVLENME YAŞI	KIZ MESLEK		İMAM HATİP		DEVLET KIZ		YABANCI OKUL	
	KIZ	ANNE	KIZ	ANNE	KIZ	ANNE	KIZ	ANNE
	%	%	%	%	%	%	%	%
18-21	1,0	3,0	1,0	7,0	0,0	0,0	0,0	0,0
22-25	46,0	36,0	57,0	60,0	13,0	31,0	9,1	3,0
26-29	51,0	56,0	41,0	31,0	74,0	54,0	66,7	51,5
30 VE 30'DAN BÜYÜK	2,0	5,0	1,0	2,0	12,0	14,0	24,2	45,5
YANITSIZ	0,0	0,0	0,0	0,0	1,0	1,0	0,0	0,0
TOPLAM	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

grubunu benimsiyorlar. Kız meslek lisesinde anneler ve kızlar, devlet okulunda da annelerin bir bölümü bu yaş grubunu uygun görüyor. Erkek için 30 ve 30 yaş sonrası uygun diyenler yabancı okulda annelerde %45,5'lere, kızlarda ise %24,2'lere ulaşıyor. Bu okul grubunda gerek annelerin gerekse kızların, diğer okullardan farklılaştıkları görülmektedir. İmam hatip ve kız meslek lisesinde bu konuda daha çok geleneksel düşünce benimseniyor.

Elde edilen bulgular, erkek için ideal evlenme yaşının kadınlara göre daha yüksek olması gerektiğini gösteriyor. 1980'lerin sonunda kadın için ideal evlenme yaşının 19-22 arası, erkek için 23-29 yaş arası olması gerektiği düşünülürken⁽⁶⁾ ; 1990'ların sonunda bu yaş kadın için ortalama 22,4, erkek için ise

6 PİAR, Profil, Türkiye 1989: Değerler, Tutumlar, Davranışlar, İstanbul, 1989, s:36.

25,5 şeklinde ifade edilmektedir⁽⁷⁾. Araştırmamızda da gerek erkek gerek kadın için ideal evlenme yaşının yükseldiği görülmektedir.

Bir kadında bulunması gereken değerler konusunda bütün okullarda anne ve kız gruplarından elde edilen bulgular, çok büyük farklılık olmadığını ortaya koyuyor. **Kendine güvenmek, ailesine düşkün olmak, çalışkan olmak, kararlı olmak** kadınlarda en çok görülmek istenen değerler olarak karşımıza çıkıyor. (İmam hatip liseli kızların annelerinde şefkatli olmak da ön plana çıkıyor). Toplum içinde kadın ve erkeğin sahip olması gereken değerler konusunda belirli tanımlamalar vardır. Bunlar kuşaktan kuşağa aktarılır ve çoğu zaman aynı kalıp yargılar benimsenerek devam eder. Türk toplumunda kadının yumuşak, uyumlu, kararsız, bağımlı, güçlü olması beklenirken; sert, hükmeden, kararlı, bağımsız, güçlü olması istenmez⁽⁸⁾. Fakat araştırma sonuçlarında görüldüğü gibi kendine güvenmek, kararlı olmak, çalışkan olmak gibi daha çok erkeklerde bulunması istenilen değerlerin kadınlarda istenmesi en azından bu konuda bir değişim olduğunu göstermektedir.

Erkeklerde bulunması istenilen değerler konusunda anne-kız grupları ve okullar arasında büyük bir farka rastlanmıyor. **Çalışkan olmak, kendine güvenmek, kararlı olmak, ailesine düşkün olmak** erkeklerde en çok istenilen özellikler. İki kuşak arasında büyük bir farka rastlanmazken, ailesine düşkün olmak annelerde erkekler için daha çok isteniyor. Erkeklerle özgü değerler olarak kabul edilen değerlerin, gerek kız gerekse anne grupları tarafından erkeklerde bulunması isteniyor.

Erkek ve kız arkadaşlarla yapılması istenilen faaliyetler okullara ve kuşaklara göre farklılık gösteriyor. **Kız Meslek Lisesi'nde** anneler kızlarının sohbet etmek dışında bütün faaliyetleri daha çok kız arkadaşlarıyla yapmasını isterken, kızlar sinema-tiyatroya gitmek, sohbet etmek ve bir sorunu olunca yardım istemek gibi faaliyetleri erkek ve kız arkadaşlarıyla yapabileceklerini belirtiyorlar. Bu faaliyetlerin yapılması konusunda görüş ayrılığı yaşanıyor. Ders çalışmak ve alışveriş yapmak ise anne ve kız grubunda daha çok kız arkadaşlarla yapılmak istenilen faaliyetler. **Annelerin eğitim düzeylerinin düşük olması ve birçoğunun İstanbul'a sonradan gelmesi düşüncelerini etkiliyor.**

İmam Hatip Lisesi'nde anneler kızlarının sinema-tiyatroya gitmek, alışveriş yapmak gibi faaliyetleri kesinlikle kız arkadaşlarıyla yapmasını istiyor. Annelere göre kızları erkek arkadaşlarıyla az da olsa sohbet edebilir ve bir sorunu olunca yardım isteyebilir. Ders çalışmak gerek kızlar gerekse anneler tarafından

7 Konrad-Adenauer Vakfı, *Türk Gençliği 98-Suskun Kitle Büyüteç Altında*, Ankara, 1999, s:55.

8 Leyla Navaro, *Tapınağın Öbür Yüzü*, 2.Baskı, İstanbul,Varlık yay., 1997, s:29

daha çok kız arkadaşla yapılması istenilen faaliyetler. **Bu okulda gerek anneler gerekse kızlar erkek arkadaşlardan çok kız arkadaşlarla faaliyetlere katılma görüşünü benimsiyorlar.** Gerek okulun yapısı gerekse ailelerin sosyo-ekonomik düzeyinin düşük olması bu görüşü gruplar üzerinde etkili kılıyor.

Devlet Kız Lisesi'nde gerek anneler gerekse kızlar bütün faaliyetlerin kız arkadaşların yanı sıra erkek arkadaşlarla birlikte yapılmasını istiyorlar. Ancak anneler kızlarına göre erkek arkadaşların bazı faaliyetlere daha az katılması gerektiğini düşünüyorlar. (Bunlar, sinema-tiyatroya gitmek, alışveriş yapmak, bir sorunu olunca yardım istemek.) Ders çalışmak anneler ve kızlar tarafından daha çok kız arkadaşlarla, sohbet etmek ise kız ve erkek arkadaşlarla birbirlerine yakın oranlarda yapılsın isteniyor. Bu faaliyetlerde anne ve kız grubu arasında görüş farkı yok.

Yabancı Okulda anne ve kız grubu arasında kız ve erkek arkadaşlarla yapılması istenen faaliyetler konusunda görüş ayrılığı yok. **Her iki grup hemen hemen bütün faaliyetlerin kız ve erkek arkadaşlarla eşit oranda yapılmasını istiyor.** Bu okulda annelerin eğitim düzeylerinin yüksek olması, kız-erkek arkadaşla ilgili düşüncelerini etkiliyor ve **örneklem grubumuzdaki anneler arasında en modern tutumu gösteriyorlar.** Aynı durum kızları için de söz konusu.

Bütün okullar için elde edilen bulgular annelerin eğitim düzeyi düştükçe ve köyde doğma oranları yükseldikçe (imam hatip ve kız meslek lisesi) erkek arkadaşlarla yapılacak faaliyetlerin sınırlanması gerektiği yönünde.

Annelerin ve kızlarının birçok konuda görüş ayrılığı yaşadıkları görülüyor. Bütün okullarda anneler ve kızlar en çok kızların **gideceği yerler** konusunda görüş ayrılığı yaşıyorlar. Anneler bu konuda kızlarının toplumun değer yargılarına ters gelecek bir şey yapmasını istemiyorlar ve kızlarının gidecekleri yerleri kontrol altında tutmak istiyorlar. Daha sonrasında **giyim ve arkadaş** yer alıyor. Annelere göre görüş ayrılığı yaşadıkları bir diğer konu **ev işleri**. Okullara göre görüş ayrılığı yaşanan konular çok farklı değil. 1970'li, 80'li ve 90'lı yıllarda yapılan araştırmalar, hemen hemen aynı konular üzerinde (özgürlük, dışarı çıkma izni, ev işlerine yardım, erkek arkadaşlarla arkadaşlık, seçilen arkadaşları beğenmeme) iki kuşak arasında görüş ayrılığı yaşandığını gösteriyor⁹⁾. 2000'li yıllara doğru bu konuda büyük bir değişme olmadığı görülüyor.

Kişi için önemli olan değer; kız meslek lisesi (kızlar %85,9, anneler %93), devlet kız lisesi (kızlar %81,6, anneler %90,7), yabancı okulda (kızlar

9 Gültür Oskay, "Değer Yargıları Yönünden Ana-Baba Ergen Çatışması", *Psikoloji Dergisi*, cilt:4, sayı:14-15, Haziran-Eylül 1982,ss:46-47

Selma Tükel, "Liseli Kızlarımız-Sorunları-Özlemleri-Şikayetleri-Düşünceleri", *Hürriyet*, 12 Nisan 1977,s:9.

Mahmut Tezcan, " Kuşaklar Arası Çatışması", *Türkiye'de Ailenin Değişimi -Toplumbilimsel İncelemeler*, Türköz Eder(yay.haz), Ankara, Türk Sosyal Bilimler Derneği,1984, s:172.

%71, anneler %90,3) **aile** olarak karşımıza çıkıyor. Bu okullarda anneler ve kızlar arasında önemli bir farka rastlanmıyor. İmam hatip lisesinde de kızlarda (%44,9) ve annelerde (%49,5) **ailem** yanıtı ilk sırada yer alırken; diğer okullarda çok düşük düzeyde bulunan **dinsel değerler**, bu okulda (Kızlarda %37,8, annelerde %36,1) ikinci sıraya yerleşiyor ve en az aile kadar önemseniyor. Bu okulda sosyo-ekonomik düzey düşüklüğü dini değerlere verilen önemi artırıyor. Bulgular ailenin her iki kuşak için de önemini koruduğunu gösteriyor. Eş seçimi konusunda da vurgulanan aile rızası ile evlenme isteği toplumumuzda hâlâ güçlü aile bağlarının devam ettiğini gösteriyor.

EĞİTİMLE İLGİLİ DEĞERLER

Kızların üniversitede eğitimini almaları istenilen dal konusunda annelerle kızların **yabancı okul** dışında görüş ayrılığı yaşadıkları, ilk tercihlerin farklı olduğu görülüyor.

Kız meslek lisesinde kızların %64,9'u sosyal bilimleri tercih ederken, annelerin %40'ı kızlarının tıp eğitimi almasını istiyor. Annelerin %33'ü ise **sosyal bilimleri** tercih ediyorlar. Kızların meslek lisesinde eğitimini aldıkları giyim-moda tasarımı, el sanatları, besin teknolojisi gibi bölümleri tercih etmek yerine, psikoloji, sosyoloji, felsefe, iletişim, basın-yayın gibi sosyal alanları istedikleri görülüyor. Bu sonuç bu okulların amaçlarını ne ölçüde yerine getirdikleri sorusunu gündeme getirirken, kız meslek lisesinde bazı branşların kadının iş yaşamına atılmasına katkıda bulunmadıklarını ortaya koyuyor.

İmam hatip lisesinde ise kızların %41'i sosyal bilimleri, %17'si tıp bilimlerini isterken, annelerin %51'i **tıp**, %17'si ise kızlarının sosyal bilimler alanında eğitim görmelerini istiyor. İmam hatip lisesini bitiren kızların ancak %3'ü, annelerin de %1'i ilahiyat fakültesini tercih ediyor. Sosyal bilimler alanında kız meslek lisesinde olduğu gibi iletişim, basın-yayın, psikoloji, sosyoloji daha çok tercih edilen bölümler.

Devlet kız lisesinde ise kız öğrencilerin kız meslek ve imam hatip lisesindeki kızlara göre daha farklı düşündükleri görülüyor. Kızların %27'sinin mimarlık-mühendislik, %21'inin sosyal bilimler, %21'inin siyasal bilimler ve hukuk alanlarını tercih ederken, annelerin %49'u tıp, %19'u kızlarının siyasal bilimler ve hukuk alanında eğitim görmesini istiyor. Bu okulda kızların eğitim görmek istedikleri alanlar geniş bir dağılım gösterirken, anneler diğer okullarda olduğu gibi **tıp alanında** yoğunlaşıyor.

Yabancı okulda ise kızların %24,8'i mühendislik-mimarlık, %21'i işletme-ekonomi-iktisat, %18,2'si ise siyasal bilimler alanında eğitim görmek ister-

ken, annelerde kızlarıyla hemen hemen benzer düşünceleri paylaşıyorlar (%21,2 siyasal bilimler-hukuk, %21,2 mühendislik-mimarlık, %18,2 işletme-ekonomi-iktisat, %12,1 tıp) Sosyo-ekonomik düzeyi en yüksek olan bu okulda annelerin kızları için tıp eğitimi isteme oranlarının diğer okullara göre düşük olduğu görülüyor.

Bulgular annelerin toplumda saygın bir meslek sayılan doktorluk için kızlarının tıp eğitimi almalarını istediklerini gösteriyor. 1970'lerden 1990'ların sonuna gelindiğinde ebeveynler yine doktorluğu tercih ederken, gençlerin artık doktorluk tercihinin değiştiği görülüyor¹⁰.

Okullarda cinsel eğitim ve doğurganlıkla ilgili ders verilmesi konusunda, kız meslek, devlet kız lisesi ve yabancı okulda kızlarda %94-97, annelerde de %81-93 arasında değişen oranlarda evet yanıtı gelirken; imam hatip lisesinde kızların ancak %53,6'sı, annelerin ise %43'ü evet verilebilir diyor. Bu okulun annelerinin ve kızlarının büyük bir bölümünün diğer okullardaki gruplardan daha farklı düşündükleri, bu konuda geleneksel değerlere bağlı kaldıkları görülüyor. Hiç kuşkusuz bu konuda sosyo-ekonomik düzeyin düşüklüğü de etkili rol oynuyor.

ÇALIŞMAYLA İLGİLİ DEĞERLER

Kız öğrencilere sorulan evlendikten sonra çalışıp çalışmak istemedikleri ve eşleri istemezse çalışmayı düşünürler mi sorusunun bulguları okullara göre farklılık gösteriyor.

Evet çalışırım diyenlerin oranı %80'lerin üstüne çıkıyor (kız meslek lisesi (%88), imam hatip lisesi (%86), devlet kız lisesi (%99), yabancı okulda (%97)). Ancak **eşim istemezse çalışmam** diyenlerin oranının özellikle kız meslek lisesi (%42) ve imam hatip lisesinde(%66) oldukça yüksek olduğu görülüyor. Devlet kız lisesi (%7) ve yabancı okulda (%3) çalışmayacağını belirtenlerin oranı ise çok düşük. Kız meslek lisesi ve imam hatip lisesinde çalışan annelerin büyük bir bölümü evlendikten sonra eşleri istemediği için işlerini bırakmışlar (kız meslek %51,5; imam hatip lisesi %41,7). Devlet kız lisesi ve yabancı okuldaki kızların annelerinin büyük bir bölümü de işlerini aynı nedenden dolayı bırakmalarına rağmen, bu okullarda kızlar evlendikten sonra eşleri istemezse iş bırakma fikrini uygun bulmuyorlar. Kız meslek lisesi ve imam hatip lisesinde ise kızların birçoğunun annelerinin değer yargılarını benimsedikleri, kuşaktan kuşağa aktarılan geleneksel ideolojinin kadına biçtiği rolleri devam ettirmeyi düşündükleri

10 Selma Tükel, "a.g.m.", 16 Nisan 1977 s: 9.

görüüyor. Bulgularda da görüldüğü gibi evlilik çalışan birçok kadının kamusal alandan özel alana dönmesine yol açıyor.

SIYASAL DEĞERLER

Kadınların siyasal yaşama katılımı bütün okul gruplarında gerek anne-ler gerekse kızlar tarafından benimseniyor. **Kız meslek, yabancı okul ve devlet kız lisesinde** kadınların siyasal yaşama katılmasını isteyen anne ve kızların oranı %85'in üzerinde iken, bu oran **imam hatip lisesinde** %68'lere düşüyor (Tablo 10). Sosyo-ekonomik düzey açısından düşük grubu temsil eden bu okulda oran diğer okullara göre düşük olmasına rağmen, kadınların siyasal yaşama katılımı hiç kuşkusuz destek görüyor.

Tablo 10 : Kadınlar siyasal yaşamda etkin görev almalı mı?

KADINLAR SIYASAL YAŞAMDA ETKİN GÖREV ALMALI MI?	KIZ MESLEK		İMAM HATİP		DEVLET KIZ		YABANCI OKUL	
	KIZ	ANNE	KIZ	ANNE	KIZ	ANNE	KIZ	ANNE
	%	%	%	%	%	%	%	%
EVET	93,0	85,0	69,0	68,0	95,0	90,0	100,0	100,0
HAYIR	6,0	15,0	29,0	32,0	5,0	10,0	0,0	0,0
YANITSIZ	1,0	0,0	2,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
TOPLAM	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Kadınların siyasal yaşama katılması bütün okullarda anne ve kız grupları tarafından desteklenmesine rağmen, **kendilerinin siyasal yaşama katılımı** söz konusu olduğunda daha çekingen davranıyorlar (Tablo 11). Annelerde bütün okullarda evet siyasal yaşama katılımı diyenlerin oranı %18'i geçmezken, kızlarda **kız meslek ve imam hatip lisesinde** ancak %19, **devlet kız lisesi ve yabancı okulda** ise %34'lere ulaşıyor. Bu iki okulda kızlarda siyasal yaşama katılma isteğinde diğer okullara oranla az da olsa bir artış var.

Elde edilen bu bulgular kadınların siyaseti henüz kendileri için yayılma alanı olarak görmediklerini gösteriyor. Ataerkil toplum yapısından kaynaklanan engeller kadınları siyasal yaşamdan uzaklaştırıyor. Türk toplumunun sahip olduğu aile yapısı kadından geleneksel rolleri devam ettirmesini istiyor. Kadınların diğer kamusal alanlarda da yükselmesine engel olan etkenlerin bu alanda da yoğun olarak yaşanması, partilere üye olan kadınların çalışmalarının çoğu zaman parti kadın kollarının çalışmalarıyla sınırlı kalmasına yol açıyor. Bunun yanı sıra

Tablo 11 : Siyasal yaşamda etkin görev alır mısınız?

SİYASAL YAŞAMDA ETKİN GÖREV ALIR MİSİNİZ?	KIZ MESLEK		İMAM HATİP		DEVLET KIZ		YABANCI OKUL	
	KIZ	ANNE	KIZ	ANNE	KIZ	ANNE	KIZ	ANNE
	%	%	%	%	%	%	%	%
EVET	13,0	11,0	19,0	13,0	34,0	15,0	30,3	18,2
HAYIR	86,0	89,0	81,0	87,0	65,0	85,0	69,7	81,8
YANITSIZ	1,0	0,0	0,0	0,0	1,0	0,0	0,0	0,0
TOPLAM	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

ra politikaya giren kadınların birçoğunun erkek söylemini benimseyerek politika yapmaları ve meclis çalışmalarında çoğu zaman etkin rol alamamaları kadınları siyasal yaşamdan uzaklaştırıyor.

Beğenilen ve umut bağlanan lider konusunda, kızların annelerine göre beğenmeme ve umut bağlamama oranlarının daha yüksek olduğu görülüyor. **Hiçbir lideri beğenmiyorum ve umut bağlamıyorum** diyenlerin oranı kız meslek lisesinde kızlarda %27, annelerde %13; imam hatip lisesinde kızlarda %28, annelerde %19; devlet kız lisesinde kızlarda %38, annelerde %23; yabancı okulda kızlarda %36; annelerde %24,2. İmam hatip lisesinde anneler ve kızlar **Recep Tayyip Erdoğan**'ı, diğer okullarda ise **Mesut Yılmaz**' en çok beğendikleri lider olarak gösteriyorlar ve **Yılmaz**'ı **Bülent Ecevit** izliyor. Bulgular imam hatip liseli kızların ve annelerinin farklı düşündüğünü gösteriyor. Hiçbir politikacıyı beğenmeme ve umut bağlamama oranının kızlarda daha yüksek olmasında politikaya ve politikacıya duyulan güvensizliğin de etkisi var. Bunun yanı sıra genç ve yeni politikacıların eksikliği de önemli bir rol oynuyor.

Beğenilen kadın politikacı konusunda özellikle kızların büyük bir bölümünün hiçbir kadın politikacıyı beğenmediği görülüyor. (beğenmeme oranı; kız meslek lisesinde kızlar %32, anneler %16; imam hatip lisesinde kızlar %38, anneler %27; devlet kız lisesinde kızlar %50, anneler %23; yabancı okulda kızlar %45,5, anneler %24,2)

Kız meslek lisesinde ve imam hatip lisesinde **beğenilen kadın politikacı Tansu Çiller**; devlet kız lisesinde kızlarda **İmren Aykut**, annelerde **İşlay Saygın**; yabancı okulda ise her iki grupta da **İmren Aykut**. Elde edilen bulgular annelerin ve kızların çok farklı düşünmediklerini gösteriyor. Daha çok gündemde bulunan, birkaç dönem parlamentoda yer alan kadın siyasetçilerin daha çok tanındığı görülüyor.

KÜLTÜREL DEĞERLER

Bu bölümde her iki kuşağın kimleri kendilerine idol olarak gördükleri önem kazanıyor.

Beğenilen gazete köşe yazarı adı bilmiyorum ya da gazete okumuyorum diyenlerin oranı annelerde ortalama %40, kızlarda ise %28. Gazete köşe yazarı konusunda annelerin ve kızların çok farklı düşünmedikleri görülüyor. Özellikle yazılı ve görsel basında gündemde olan, popüler isimler tercih ediliyor. Sadece **imam hatip liseli kızların** ve annelerinin diğer okullardaki gruplardan farklı düşündükleri görülüyor. Bu okulda **Fehmi Kuru, Abdurrahman Dilipak, Nazlı Ilıcak** en çok okunan köşe yazarları. Popüler olan ve belirli bir kesimde çok tanınan, özellikle laik kesime sert eleştirilerde bulunan isimler tercih ediliyor.

Kız meslek, devlet kız lisesi ve yabancı okulda ise kızlarda; **Ali Kırca, Can Dünder, Kürşat Başar** ilk sıralarda yer alırken; annelerde **Uğur Dünder, Emin Çölaşan, Ali Kırca** daha çok okunan gazete köşe yazarları.

Beğenilen kadın ve erkek edebiyatçı söz konusunda olduğunda annelerde kitap okumuyorum ve yazar adı bilmiyorum diyenlerin oranı %60'ları buluyor. Sadece yabancı okul grubunda okumuyorum diyenlerin oranı %15. Bu okulda annelerin yarısının üniversite mezunu olması kitap okuma oranını biraz olsun yükseltiyor. **Kadın edebiyatçı** konusunda kız meslek lisesi ve imam hatip lisesinde annelerde ve kızlarda en çok okunan yazar **Halide Edip Adıvar**. Bunun yanı sıra imam hatip lisesinde **Şule Yüksel Şenler, Emine Işın** gibi diğer okullarda rastlamadığımız dini değerleri ön plana çıkaran yazarların okunduğu görülüyor. Devlet kız lisesi ve yabancı okulda kızlarda ilk sırada **İpek Ongun** yer alırken, ikinci sırada yine **Halide Edip Adıvar** bulunuyor. Annelerde her iki okulda ilk sırada **Kerime Nadir**, ikinci sırada **Halide Edip Adıvar** yer alıyor.

Bulgular bütün okullarda anne ve kız gruplarının günümüz yazarlarına çok fazla ilgi duymadıklarını gösteriyor. Grupların en üzerinde uzlaştıkları isim **Halide Edip Adıvar**. Devlet kız lisesi ve yabancı okulda **İpek Ongun**'un ilk sırada yer alması bazı gençlerin kendileri için yazan, çağdaş, duru bir anlatım kullanan bir yazarı tercih ettiklerini gösteriyor. Bu iki okulda **Susanna Tamaro, Suna Tanaltay, Buket Uzuner, Duygu Asena** gibi günümüz yazarları az da olsa okunuyor. Annelerin büyük bir bölümünün gençlik yıllarında okudukları **Kerime Nadir**'in etkisinden henüz kurtulamadıkları görülüyor (Ya da o yıllardan sonra kitap okumamışlar). Ne yazık ki birçoğu onun dışında bir kadın yazar tanımıyor.

1970'li, 80'li, 90'lı yıllarda yazan kadın yazarları genç kuşağı yanı sıra anneler de çok tanımıyor. Annelerin eğitim düzeylerinin diğer okullara göre da-

ha yüksek olduğu yabancı okulda yüzdeleri çok düşük olmasına rağmen **Adalet Ağaoğlu, Duygu Asena, Ayşe Kulin**'in adlarına rastlanıyor.

Beğenilen erkek edebiyatçıya ilişkin bulgular, gerek annelerin gerekse kızların belirli isimleri tercih ettiklerini, ancak günümüz yazarlarını çok okumadıklarını gösteriyor. **İmam hatip lisesinde** annelerde ve kızlarda **Necip Fazıl Kısakürek** en çok okunan yazar olarak karşımıza çıkıyor. Kız meslek lisesinde annelerde ve kızlarda **Reşat Nuri Güntekin** ilk sırada bulunurken, **Necip Fazıl Kısakürek** ikinci sırada yer alıyor. Devlet kız lisesinde kızlarda **Orhan Veli Kanık, Yaşar Kemal** ilk sırada yer alırken, annelerde **Reşat Nuri Güntekin** en çok okunan yazar olarak ilk sırada bulunuyor.

Yabancı okulda ise kızlarda **Reşat Nuri Güntekin, Orhan Pamuk** ilk iki sırada yer alırken, annelerde **Reşat Nuri Güntekin** ve **Orhan Veli Kanık** ilk sırayı paylaşıyorlar.

Kız öğrencilerde devlet kız lisesinde ve yabancı okulda **Kürşat Başar, Ahmet Altan, Italo Calvino, Murathan Mungan, Umberto Eco** gibi son yıllarda oldukça popüler olan yazarlar okunmalarına rağmen çok düşük yüzdeler alıyorlar.

Beğenilen kadın ve erkek yazarlar konusunda bir kısırdöngü yaşanıyor. Günümüz yazarlarının az okunmasının bir nedeni de lise edebiyat kitaplarında çağdaş yazarlara yeterince yer verilmemesidir. Yine toplumda çok bilinen isimler tercih ediliyor.

Beğenilen kadın sanatçı konusunda; meslek lisesi, devlet kız lisesi ve yabancı okulda kızlar **Sezen Aksu**'yu en çok beğendikleri kadın sanatçı olarak gösterirken, imam hatip liseli kızlar bu soruyu **Sibel Can** şeklinde yanıtlıyorlar. Bunun yanı sıra **Muazzez Ersoy** ve **Şebnem Ferah** da beğenilen sanatçılar arasında yer alıyor. Annelerde ise bütün okullarda **Muazzez Ersoy** en çok beğenilen sanatçı. **Emel Sayın, Hülya Koçyiğit, Türkan Şoray** ve sadece yabancı okulda **Yıldız Kenter** de sıralamada yer alıyor.

Bulgular kızların daha pop müziği sanatçılarını, annelerin ise Türk sanat müziği ve sinema sanatçılarını beğendiklerini gösteriyor. Ancak ortak olan nokta her iki grubun tercihlerinin gündemde sık sık yer alan, yazılı ve görsel basında ön plana çıkan isimlerden yana olması. Medyanın ön plana çıkardığı isimlerin yanı sıra, yıllardır gündemdeki yerini koruyan, başarılı işler yapmış sanatçıların unutulmadığı görülüyor.

Beğenilen erkek sanatçı konusunda kızlar daha çok Türk ve yabancı pop müziği sanatçıları, anneler ise Türk sanat, halk müziği ve tiyatro/dizi/sinema (yabancı okulda) sanatçıları yönünde tercih belirtiyor. Kızlarda **Tarkan** ve

Ricky Martin ilk sırada yer alırken, annelerde yabancı okulda **Cihan Ünal** ve **Rutkay Aziz** çok beğeniliyor. Diğer okullarda ise **İbrahim Tatlıses** ve **Zeki Müren** ilk sırayı paylaşıyorlar. Son yıllarda çok popüler olan **Tarkan** ve **Ricky Martin** genç kızların idollerini olarak karşımıza çıkıyorlar.

1980 sonrasının toplumsal koşullarının her iki kuşağı da aynı oranda etkileme oranı çok yüksek. Çünkü tüketim kültürünün kendilerine dayattıkları ile yetişen kişilerin bu durum beğenilerine de yansıyor. Bu yüzden daha çok reklam yoluyla ön plana çıkan kişiler tercih edilebiliyor. İki kuşak arasında isimler değişse bile eğilimlerin aynı olması kültürel boyutta çarpıcı bir farklılık olmadığını gösteriyor.

Beğenilen tarihi kahraman; kız meslek lisesi (kızlarda (%65), annelerde (%74)), devlet kız lisesi (kızlarda (%69), annelerde (%74)) ve yabancı okulda (kızlarda (%69,7), annelerde (%87,9)) gerek anneler gerekse kızlarda ilk sırada **Atatürk** gösteriliyor (Tablo 12). Bu konuda imam hatip liseli kızlar ve an-

Tablo 12 : Beğenilen tarihi kahraman

BEGENİLEN TARİHİ KAHRAMAN	KIZ MESLEK		İMAM HATİP		DEVLET KIZ		YABANCI OKUL	
	KIZ	ANNE	KIZ	ANNE	KIZ	ANNE	KIZ	ANNE
	%	%	%	%	%	%	%	%
ATATÜRK	65,0	74,0	12,0	14,0	69,0	74,0	69,7	78,8
FATİH SULTAN MEHMET	21,0	21,0	70,0	67,0	14,0	16,0	9,1	7,6
KANUNİ SULTAN SÜLEYMAN	2,0	0,0	7,0	3,0	3,0	0,0	3,0	1,5
DİĞER	8,0	2,0	9,0	13,0	8,0	5,0	15,2	10,6
YANITSIZ	4,0	3,0	2,0	3,0	6,0	5,0	3,0	1,5
TOPLAM	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

neleri diğerlerinden farklı düşünüyorlar. **Fatih Sultan Mehmet**'i en çok beğendikleri tarihi kahraman (kızlar (%70) anneler (%67)) olarak gösteriyorlar. Bu okulda Atatürk ikinci sırada yer alıyor. Diğer okullarda ise ikinci sırada Fatih Sultan Mehmet bulunuyor. İmam hatip lisesinde Fatih Sultan Mehmet'in birinci sırada yer almasında Atatürk'ün temsil ettiği kişiliğe karşılık olarak, onu ön plana çıkarma isteği önemli rol oynuyor. Osmanlı tarihinin en parlak ismi olan Fatih ideal kişilik olarak sunuluyor.

SONUÇ

Kişilerin değer yargılarını belirlemede eğitim düzeyleri, doğdukları yerleşim birimi, okudukları okulun türü, ekonomik gelir etkili olmaktadır. Araştırma-

mızda da elde edilen bulgular, gerek annelerin gerekse kızlarının değer yargılarının bunlardan etkilendiğini göstermektedir. Özellikle 1980 sonrasında yaşanan toplumsal değişimin kuşaklarının kültürel değerlerini etkilediği ve her iki kuşağın da popüler ve gündemde olanı benimsediği ortaya çıkıyor. Bunun yanı sıra kadının içselleştirdiği rolleri, kalıp yargıları değiştirmesinin oldukça zor olduğu, özellikle kadının ve erkeğin ailedeki rolleri konusunda geleneksel değerlerin oldukça yavaş değiştiği görülmektedir. Aile kavramı önemini koruyor ve değer yargılarını etkiliyor. İmam hatip lisesindeki kızlar ve anneleri diğer okul gruplarına göre daha çok geleneksel değerleri ön plana çıkarıyorlar. Bu okulda II. kuşak I kuşağın değer yargılarını daha kolay benimsiyor. Kız meslek lisesinde ve devlet kız lisesinde anneler birçok konuda değer yargılarını geleneksel değerlere göre biçimlendirirken, kız meslek lisesinde kızlar zaman zaman annelerine yakın düşüncelere sahip olduklarını gösteriyorlar. Yabancı okul grubundaki kızların, annelerinin ve devlet kız lisesindeki kızların daha modern görüşleri benimsedikleri görülmektedir.

KAYNAKLAR

- Bora, Aksu, **Türk Modernleşme Sürecinde Annelik Kimliğinin Kurulması**, Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Antropoloji Anabilim Dalı, 1998.
- Kandiyoti, Deniz, **Kadınlarda Psiko-Sosyo Değişim Boyutları, Cinsiyetler ve Kuşaklar Arasında Bir Karşılaştırma**, Doçentlik Tezi, Boğaziçi Üniversitesi Psikoloji Bölümü, 1978
- Kongar, Emre, **Toplumsal Değişme Kuramları ve Türkiye Gerçeği**, 4.Baskı, İstanbul, Remzi Kitabevi, 1985
- Konrad-Adenauer Vakfı, **Türk Gençliği 98- Suskun Kitle Büyüteç Altında**, Ankara, 1999
- Navaro, Leyla, **Tapmağın Öbür Yüzü**, 2.Baskı, İstanbul, Varlık Yayınları, 1997
- Oskay, Gülter, "**Değer Yargıları Yönünden Ana-Baba Ergen Çatışması**", Psikoloji Dergisi, cilt:4, sayı:14-15, Haziran-Eylül 1982, ss:46-47
- PIAR, **Profil, Türkiye 1989: Değerler, Tutumlar, Davranışlar**, İstanbul, 1989
- Tezcan, Mahmut, **Türklerle İlgili Stereotipler ve Türk Değerleri Üzerine Bir Deneme**, Ankara, Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları, 1974
- Tezcan, Mahmut, "**Kuşaklar Arası Çatışması**", **Türkiye'de Ailenin Değişimi -Toplumbilimsel İncelemeler**, Türköz Eder (yay.haz), Ankara, Türk Sosyal Bilimler Derneği,1984, s:172
- Tükel, Selma, "**Liseli Kızlarımız-Sorunları-Özlemleri-Şikayetleri-Düşünceleri**" **Hürriyet**, 10-19 Nisan 1977.
- TÜSİAD, **Türk Toplumunun Değerleri**, İstanbul,1991.